

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED
CL. ESKILSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. *H. Lausten-Thomsen*: Sproglige Minder.
2. Gammel Sæd og Skik.
3. Gamle Gaader.
4. Sagn fra Als.
5. Folkedigtning.
6. Folketro.
7. Forvarsler.
8. Folkesagn fra forskellige Egne.
9. Aaret 1837.

Nr. 7. 13. Aarg.

1. Jan. 1937.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Vejen Trælasthan del A/S

leverer alt i Træl, Krydsfiner, amer. Eg „Insulite“ og andre Bygningsartikler.
Eget Savværk, Pakkasefabrik, dansk Gran og Eg, samt Stoletræ

VEJEN TRÆLASTHANDEL A/S Telef. 47

GRAM

KOLEANLÆG

for ethvert Formaal

Brødrene Gram A/S

VOJENS.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Støt dansk Industri

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK • TRAADVÆRK • VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf. 59.

Odense.

Jernstøberier.

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,

Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2½—5½.

Forlang **Gulvtæpper**

fra
Sønderjyds Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10—12 og 2—4.

VEJEN.

Strik og væv med

Sønderborg - Garn

fra

A/S **Det Nordiske**

Kamgarnspinderi,

SØNDERBORG

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

Kuranstalten

Gl. Skovridergaard

Silkeborg - Tlf. 514 og 515

Overlæge V. STARCKE

traffes pers. Tlf. 514: 11-12.

Tlf. 156: 2-3.

Forlang Prospekt.

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Svendborg

Øxenbjerg

Svendborg.

Dampmølle

Sønderjyds Teglindustri

Nordre Fasanvej 217

Telf. C. 4520 — Taga 1700 —

Taga 1717 — København N.

Facadesten, flammede Sten,

Tagsten, Drænrør

Alle Bygningsartikler.

Sproglige Minder

Når man i frisisk finder en mængde ord, der er de samme som de tilsvarende tyske eller danske, betyder det naturligvis hverken, at frisisk er tysk eller dansk; men det fortæller om en forhistorisk tid, da disse sprog indenfor den indoeuropæiske sprogæt endnu ikke var adskilte, det er et minde om den fælles sprogæt, hvoraf frisisk, tysk og dansk er udrundet, inden de udviklede sig til tre selvstændige sprog.

Ganske anderledes ligger forholdene, når man i Angel finder danske ord, udtryk, der er hjemmehørende i dansk og ukendte i tysk. De er levninger af folkets gamle og nu forladte modersmål; de fortæller, at angelsk er, som dr. Bock udtrykker det, »nedertysk på dansk substrat«. Det kan virke ganske pudsigt, når man i tyske amatør-afhandlinger om sproget i Angel kan møde forundring over disse mærkelige »plattyske« udtryk, når forfatterne ikke tænker sig, at det er rent og godt dansk — minder om, at en gang var hele Angels sprog dansk, og det udryddes ikke i et snuptag. Folket holder sejgt ved sproget, danske rim og remser bruges hyppigt endnu, hvor meningen med dem slet ikke forstås, og danske ord og talemåder lever endnu langt ud over vore dages officielle og almindeligt godkendte sproggrænser.

I det kielske tidsskrift »Die Heimat«s decemberhefte 1936 giver den gamle tidligere lærer Christian K o c k et morsomt vidnesbyrd om, hvor dybt den danske overlevering bunder i et endnu sydligere område, i Svans, og hvor rig den er på et enkelt område. Det er naturligvis slet ikke hans hensigt at aflægge et sådant vidnesbyrd, men des troværdigere og værdifuldere må det synes os, netop fordi det ydes så troskyldigt, »truschullig« hedder det i Svans.

Den gamle lærer skriver om »Le og segl«, »Sense und Sichel in Schwansen« hedder hans afhandling, og han begynder med at fortælle, at »die Sense« hos os hedder »Leh«. Man må ikke lade sig forvirre af den tyske stavemåde, det er en god dansk le, der er tale om, og den har blad (»Blatt«, på tysk »Messer«), næse (Näs), ryg (Rüch), og med en »Haak«, som er forsynet med tap (Tapp), føjes den til skaftets nakke (Nack).

Et ord som le er ikke tysk, men nordisk, på oldnordisk »lé«, og alle de andre anførte ord vil uden videre forstås af enhver nordbo,

hvorimod man næppe skal ret langt mod syd, inden man træffer et folkefærd, der ikke ejer et eneste af disse ord og kun forstår, måske forstår de ganske enkelte, der må antages at være dannede, inden dansk og plattysk blev adskilte sprog.

Hvor der fortælles videre om »Le og segl«, møder vi enkelte tyske udtryk, men også danske; hvad vi kalder en »leknag« på jydsk, hedder i Svans »lekryk« (Lehkrück); når leen skærpes, kaldes det »wetten«, på rigsmål »hvæsse«, jydsk hvæde (Feilbergs ordbog over jyske almuesmål I. pag. 712), når den skal hærdes, sker det ved at udbanke dens æg med pennen af harehammeren (Haarhamer), og selve arbejdet, der på tysk kaldes »dengeln«, hedder i Svans »haar'en«.

Kocks afhandling ledsages af et par billeder, det første af en »Kornleh mit Lehhack« og en segl, det næste af en »Kornleh mit Bügel« (☉: Spryd) og en »Heidleh«. De synes ganske at være som danske landbrugsredskaber, og hvorfor skulde de også være anderledes! Deres navne viser jo tydeligt, at det er gammelt dansk område, de bruges på.

H. L a u s t e n - T h o m s e n.

Gammel Sæd og Skik

Gystbarsel.

Naar en Mand og Kone har været gift i syv Aar uden at have faaet Børn, har de i denne Tid ofte været til Barsel hos Slægt og Venner, har givet Faddergaver og nydt godt af Festerne. Saa er det paa Tide at gøre Gengæld, og de indbyder til et Barselgilde, hvor alt er fuldkomment: Faddere, Faddergaver, Mad og Drikke, — blot med Undtagelse af een Ting: Barnet mangler!

Denne morsomme Skik kendes overalt i Sønderjylland. I Angel kalder man det »blind Barsel«, Friserne siger »Bockbarsel«, paa Tøndereggen kalder man det »Gystbarsel« (gyst = ufrugtbar).

Tidligere Borgmester Olufsen, Tønder, fortæller: Min Mors Godgørenhed blev ofte udnyttet af Smaafolk. Bl. a. blev hun mange Gange bedt om at staa Fadder. Hun gav saa altid 5 Mark i Faddergave uden at møde ved Barselet. Det skete endog, at nogle var saa dristige at komme og bede hende staa Fadder ved et Gystbarsel!

Cl. E.

Et Barselgilde i 1856.

Efterfølgende er et Uddrag af et Brev, som Lærer Sørensen i Løjt Kirkeby den 19. December 1856 skrev hjem til sine Forældre i Hvidding Skole. — Lærer Sørensen (1829-1896) havde paa den Tid været Elementarlærer i Kirkeby et Par Aar, han sad i Embedet til sin Død. Mørchs, som omtales i Brevet, er Degnens, hvor Sørensen kort forinden havde været til Barnedaab.

» . . . Løverdag Eftermiddag den 11. Oktober var jeg i Elbjerg til Barnedaab eller Barselgilde hos Jep Elbergs. Det var det bedste Barselgilde, jeg har været til i Løjt. (Men de to Gaarde i Elberg ere vist ogsaa de bedste, der ere i Sognet).

Der var ikke mange med, men naturligvis ikke saa faa flere end hos Mørchs. — Først fik vi Viin, da vi kom; derefter, da Barnedaaben var endt, fik vi Kaffe med mange Slags fiint Hvedebrød til; da derpaa en Tid var gaaet med Snakken og Spadseren, fik vi Theevand med Kage og Smørrebrød til, — alt fiint. Derefter gik atter en Tid med Snakken, og saa kom endelig det sidste og bedste, nemlig tre Slags Steeg (Oxesteeg, Lammesteeg og Andesteeg) og Krandskage, — alt med dygtig Viin til, — to Slags (Rødviin og Gammelviin). Ved Bordet gik det muntert til, og ved sidstnævnte Spisen og Drikken blev der holdt mange Skaaltaler, som Jep Elbergs Broder, en Capitain Elberg fra Aabenraa, næsten alene opvartede med.

Denne Spisen og Drikken, som afvexlede med Skaaltaler, stod vel paa i et Par Timer, og derefter tog enhver hjem til sit. Gildet begyndte omtrent Kl. 2 og endte omtrent Kl. 10. Sidstnævnte Dag er den muntreste, jeg har haft siden Sommerferien.

Jes M. Holdt, Dybvighoved.

Fin Levemaade i gamle Dage.

I et Haandskrift fra det 15. Aarhundrede findes følgende Leve-regler:

1. Naar Du kommer til en fornem Mands Taffel, saa maa fremfor alt Dine Hænder være rene og Dine Negle klippede. Dog maa Du ikke klippe Negle, naar Folk ser derpaa.

2. Naar Du drikker, saa løft Bægeret med begge Hænder, og sæt det derpaa ned igen. Du skal ikke drikke med een Haand som en Kudsk, naar han smører Vognen. Du skal ikke drikke, mens Din Nabo drikker. Du skal ikke hoste i Bægeret. Du skal ikke drikke, saalænge Du har Mad i Munden, ligesom Kvæget, ikke drikke med Larm og Spektakel som en Okse, ikke slubre som en Hest, ikke hænge med Næsen i Bægeret som et Svin. Du skal aftørre Mund og Næse, naar du har drukket.

3. Naar du er ved Din Herres Taffel, saa mærk, at naar han drikker, maa Du ikke spise.

4. Hvad der ligger foran Dig ved Taffelet, det skal Du tage, ikke hvad der ligger foran Din Nabo.

5. Du skal ikke gnave Benene som en Hund og ikke udsuge Marven.

6. Spis ikke et Æble alene, men skær det i Stykker i Midten, del derpaa den ene Halvdel, og giv enhver af Dine Naboer et Stykke.

7. Vil Du skrælle en Pære, saa maa Du begynde ved Stilken, ved Æblet begynder Du ved Blomsten.

8. Stryg aldrig Smørret paa Brødet med Tommelfingeren.

9. Drik ikke Suppen af Tallerkenen, men spis den med Skeen, og ikke lydeligt, som en Kalv slubrer, men sagte som en Jomfruil.

N. A. Jepsen, Tombøl (1858).

Hvad man sender den stakkels Dreng efter.

Naar man tækker, sendes Drengen efter en T a g s a k s til at klippe Taget med og efter N a a l e o l i e til at smøre Naalen med.

Naar man kører Gødning ud, sendes Drengen over til Naboen for at laane en M ø d d i n g s k r a b e r.

Naar Slæden om Vinteren skal tages i Brug, sendes han afsted for at hente S l æ d e f e d t.

Ind under Jul i Fjor sendtes en Dreng i Kværs endnu ned til Bageren med Bøn om at laane hans P e b e r n ø d m a a l (Bækkernødmae), for at Pebernødderne kunde skæres akkurat!

Desuden sendes den stakkels Dreng efter P u k k e l b l a a og efter T v e b a k f r ø (Kavringfrø).

Cl. E.

Gamle Gaader

Gamlè Gaader fra Burkal Sogn.

(Samlet af Børn i Burkal Skole).

Det er her og oll Stej,
kan I mæ et vej,
saa vil æ gi jer hele Hamborre
og Lyksborre til Ej'.

(æ Røg)

Der boj en Mand i Holt,
og han øft, te de gjoldt.
Han soj, no har æ soj e Hunds Navn.
Hvad hedt den saa?

(no)

Æ boj engang aa e Trøjborre Slot,
og olle Pigge hovet mæ godt,
di nullert mæ lidt og tullert mæ lidt;
men da æ bløv gammel
og krummet min Ryg,
da smed di mæ ue
mellem Skrammel og Skidt.

(Synaal)

Hvad er det, der gær te Vands
og lad' e Lyv blyv hjemm'?

(Dynebetræk)

Hvad er det:

Der var en Karl, der aad en Hval,
der var en Pig', der aad et Dig',
der var en Dreng, der aad en opredt

Seng?

(en Løgn)

I. Damm, Burkal.

Gaader fra Tønderegnet.

(Samlet af Børn i Seminariskolens
8. Klasse).

1. Der laa et Hus ved Stranden;
der var et Lig i det, og ingen var
død. (Konen hed Ingen).

2. Det findes i Solen, men ikke i
Maane,
det findes i Holland, men ikke i
Skaane,
det findes i Føllet, men ikke i Hesten,
det findes i Læreren, men ikke i
Præsten.
(Bogstavet l).

3. Kongens kongelige Kok stod i
Kongens kongelige Køkken og stegte
Kongen en kongelig Steg. Hvor man-
ge K'er er det i det? (I »det« er det
intet k).

4. Kan I faa 100 Kaffe-punche til
at staa paa Bordet, mens jeg gaar
uden for Døren og straks kommer ind
igen? (Man skriver »100 Kaffe-
punche« paa Bordet).

5. Hvem kan skrive 100 med 6 et-
cifrede Tal? (99 ⁹⁹/₉₉).

6. De rød' de pisked' de sort' i æ
Eend, te de hvid' de skummed'. (Ild
og Gryde med Mælk i).

7. Hvad er to til tre? (jen for lidt).
hvad er jen til to? (en halv til hver).
Anton Nielsen, Daler.

8. Anne Marie er død og begravet;
skriv mig det med tre Bogstaver!
(det).

9. Kan du vokse mere end en Alen
om Dagen? (Ja, thi en Alen vokser
slet ikke).

10. Hvad er det: Naar man faar
det, dør man, og naar man ikke har
det, dør man ogsaa? (Hjerteslag).

11. Naar man kaster det op, er det
rundt, og naar det kommer ned, er
det langvis? (Garnnøggle).

12. Sort er jeg opstanden; Ilden
æder jeg med Gevalt. (Skorstenen).
Petra Truelsen, Østerby.

13. Hvornaar kan man bære Vand
i et Si? (Naar det er frossent).

14. Hvad sætter Gartneren først
ind i sin Have? (Benet).

15. Der var en Kone, der bad Dom-
meren om at faa sin Søn fri. Det
skulde ske, naar hun kunde give ham
en Gaade, som han ikke kunde gætte.
Konen havde en Hund, som hed »Vi-
sitten«. Den slagtede hun, lavede et
Par Tøfler af dens Skind og gav der-
paa Dommeren følgende Gaade:

I Visitten staar jeg,
i Visitten gaar jeg,
i Visitten træder jeg ind;
gæt nu den, min Herre fin!

Kathrine Krag, Daler.

16. Degnen og hans Datter og Præ-
sten og hans Kone gik op ad Kirke-
gulvet, og der var kun tre. Hvordan
kan det være? (Præsten var gift med
Degnens Datter).

17. Den lamme, den blinde og den
magre, hvad mangler de i et Ord?
(gaa—se—Fedt —Gaasefedt).

Hans Møller, Møllerup.

Sagn fra Als

Optegnet 1857 af Pastor Chr. Knudsen, Lysholm.
Ved Pastor C. Ludvigsen, Aabenraa.

Fægtebroen.

Da Christian den 4de blev slaaget 1626 i Trediveaarskrigen, erobrede Wallenstein, den kejserlige General, den største Del af Halvøen. Als faldt dengang ogsaa i Tyskernes Vold, og navnlig ser man, at der Aar 1628-29 har ligget tysk Militær her paa Als. I denne Tid skal der have staaet en lille Kamp udenfor Nordborg ved den dybe Bæk, som kommer fra Oksbøl. Heraf fik Broen over samme Bæk Navn af Fægtebroen. Derimod mener andre, at den har faaet sit Navn af, at der her i Slottets Velmagtsdage har ligget en Fægteskole. Senere blev der her opført et Kaadsted fra Lavensby, der havde et skummelt Udseende, hvor allehaande Kæltringefolk plejede at have Tilhold, og dette Fægteborg var derfor paa den Tid et ilde berygtet Sted.

Bromølle.

I ældre Tider har Havet fra Augustenborg Fjord gaaet forbi Bromølle igennem Mjang Sø lige ned til Gammelgaard, og lige ned til denne Gaard skal det have været sejlbar for Skibe. I Erik af Pommerns Tid skal en svensk Flaade engang have passeret her forbi Bromølle ned mod Gammelgaard; den blev beskudt fra Snapshøj i Nærheden af Jakob Nielsen ved Majledet, og en Del af Skibene blev skudt i Sænk. I Forbindelse hermed sætter man ogsaa ifølge Sagnet Pulerbæk, der igennem den store Taurup-Eng munder i Mjang Sø, og Pæleværket, der skulde tyde hen paa Befæstningsværker. Bromøllevolde skulde efter nogle ogsaa hidrøre fra denne Tid, andre derimod hensætter dem til Svenskekrigen i det 17. de Aarh.

Gøllinggaard.

Ved den inderste Del af Stevning ligger en Bondegaard med Teglværk. Efter Marken, der hed Gølling, har den faaet Navnet Gøllinggaard. Dette Navn skal i Følge Sagnet stamme fra et Slag, der blev kæmpet her i gamle Dage. De der faldt i Slaget lagde man i Lag, det ene ovenpaa det andet, det kalder man at gøllige, og heraf skal da Stedet have faaet Navnet Gølling.

Kok skriver Navnet Gyllinggaard og afleder det af Oldn. gjøll-stridt, brusende Vandløb.

Kaffemøllen.

I Lysabild Sogn ved Vejen til Mommark ligger i Nærheden af hinanden to Møller, Heden Mølle og Kaffemøllen. Den første er den ældste, den anden derimod er senere anlagt; men da den i Begyndelsen var meget lille, spottede Hedemøllens Ejer derover og kaldte den derfor en Kaffemølle. Dette Navn har den siden beholdt, skønt den efter flere Ildebrande er vokset op til samme Højde som hin.

Ledhuse.

Dengang førend Jorden blev udskiftet, var der rundt omkring paa Vejene anbragt Led, hvor der fandtes Hegn, ikke blot mellem to forskellige Bymarkers Jorder, men selv en og samme Bymark var igen indhegnet i 3 eller 4 Marker. Ved de mest befarne Veje og ved Byerne laa der gerne et Hus, som var opført for Ledets Skyld, for at dets Beboere kunde lukke det op og i. Saaledes ligger der ved Ketting et lille Ledhus paa Rumohrgaard Mark. Den gamle Kone, der nu er død for en Del Aar siden, kaldtes stadig »Anne Marie ved e Lei«.

En ung Brud.

Dominicus Brandt blev født i Nordborg 1646 som en Søn af Sognepræsten der, Hr. Anders Brandt. Han blev siden Præst i Rise paa Ærø, men førend han tiltraadte Embedet, blev han gift hjemme med en ung Pige paa 15 Aar ved Navn Sofie Elisabeth Glamann. Den unge Brud var kun et Barn i Alder og Sind. Bryllupsaftenen løb hun ned paa Gaden og spillede Bold med Drengene, medens hendes Mand Hr. Dominicus søgte allevegne efter hende hjemme i Præstegaarden, indtil han omsider fandt hende mellem Børnene.

Iøvrigt ligger maaske en ældre national Skik til Grund for dette Sagn, en Skik som endnu bruges i Jylland, at Brudgommen efter Maaltidet maa hen at søge sin Brud op. Heraf har maaske Ordet Bryllup efter Brudeløb sit Navn.

En stærk Mand.

I 17de Aarhundrede boede i Byen Helved en Mand, man kaldte stærke Hans eller stærke Hans Nielsen. En Goliat skal han for Resten ikke have været, hvad Højden angaar, men derimod bredskuldret og svær af Lemmer. Til det sædvanlige Bondearbejde havde han ingen Lyst, hvormeget end hans senestærke Arme var skikkede til at føre Plejl og Spade.

Han og Broderen var Fiskere, men sejlede med deres Storbaad til Kysten under Skaane for at fange Sild i Masse. Et saadant frit Liv stemmede bedst overens med hans Natur, under Tvang kunde han ikke være. Til sin Nabo, der lagde Armene paa hans Gadedør (det har i de Tider været to Halvdøre), idet han bad ham om Hjælp ved Tærskningen, sagde han: »Tag dine Arme bort, hvis du vil beholde dem, jeg vil ikke høre et Ord mere om at tærskes! Kun naar han kunde komme til at vise sine Kræfter, var han rede.

I Sønderborg saa han engang 4 Karle i Færd med at løfte en Tønne Salt op paa en Vogn. Da dette ikke vilde lykkes, bad de Hans Nielsen om Hjælp. Han lo ad dem og mente, at det var en Skam, at 4 Karle ikke kunde sætte en saadan Vimpel op paa Vognen.

»Er Jeres Vogn stærk, Karle«? sagde han, og da de sagde ja, tog han med Lethed Tønden og hævede den op paa Vognen, men da han slap, knuste den Vognen og gik igennem ned paa Stenbroen. »Tænkte jeg det ikke nok«, sagde han til dem, »at Jeres Vogn ikke kunde bære denne Vimpel«.

Ikke længe efter var han atter i Sønderborg, og det paa en Tid, da fremmede Hververe var kommen til Byen. Hans Nielsen var en Karl for dem, det saa de nok, og de lod det derfor ikke mangle paa Øl og andre Drikkevarer. Men da stærke Hans mærkede, at det gjaldt at faa ham listet i Trøjen, bad han Værten om en Stol. Denne fik han, og med den huggede han løs paa Hververnes Ryg, saa de maatte være glade ved at slippe med hele Lemmer. Deres Penge, som de ikke fik Tid til at tage med, kastede Hans gennem Vinduet ud paa Gaden.

Et Aar, da Ærterne var slaaet fejl i Helved, hørte Hans Nielsen, at der var gode Kogærter at faa i Himmark, og da hans Tænder løb ham i Vand efter Ærter, maatte han afsted. Han købte en Tønne, og da Manden, der solgte ham Ærterne, spurgte om Vognen, lod Hans ham forstaa, at han vilde bære dem hjem. Det var ikke muligt, svarede de gode Himmarkere, saa lang en Vej. De blev enig med ham, at hvis han kunde bære Ærterne hjem, var de betalte. De maatte da 10 Skæpper i Sækken, og Stærke Hans fik dem paa Nakken. Til Sikkerhed for at han ogsaa selv bar den, sendte de en Ledsager med ham. Hans Nielsen, der ikke vidste noget af det, mærkede omsider, at en fulgte ham i Hælene. Han blev da staaende, og da Manden kom nærmere, sagde Hans til ham: »Kan Du ikke vinde med, saa sæt dig op paa min Pose«. I Kroen paa Østerholm gav Hans Nielsen Manden et Krus Øl, han drak ogsaa selv et, men staaende med Sækken paa Ryggen. Himmarkerne blev tilfulde overbevist om, at Ærterne tilhørte stærke Hans uden Betaling.

Da der blev hugget Træer i Bækmosedam, viste han ogsaa, hvor stærk han var. Han gik derud, og da han saa en Bøg paa et halvt Læs, bad han om Lov til at tage den Pind med sig hjem. Da han nu havde faaet Træet paa Skuldrene, ønskede han sig en Læskæp, og da han ogsaa havde faaet Tilladelsen dertil, maatte der 2 Karle til for at lægge ham den paa den anden Skulder. Nu gik Hans med sin Dragt Brænde ret tilfreds hjemad til Helved. Men Mosen, han skulde over, kunde ikke bære ham, saa at han sank i halvvejs til Knæene, og Træskoene, han havde paa Fødderne, gik i Stykker. Men Stærke Hans var vant til at trodse den Slags Hindringer, og han gik barfodet nok saa let med den store Byrde ned ad Gaden til sin lille Bolig.

Paa Gammelgaard var en Hingst sluppen løs, og ingen turde vove sig i Kast med den. Man vidste da ikke bedre Raad end at sende Bud efter Stærke Hans i Helved. Han var heller ikke sen til at komme. Da han kom derover, bad han dem at vise sig et af de Steder, hvor Hingsten plejede at fare over, naar de jagede efter den. Her satte han sig da paa Lur, og da Hingsten foer herover, slog han sine stærke Arme om dens Hals og kastede den til Jorden. Men til en saadan Tagfat var den ikke vant, den døde kort efter.

Hans Nielsen havde visse Særheder. Blev det Regn, naar han var ude at fiske, trak han sine Klæder af og gemte dem paa et Sted, hvor Regnen ikke kunde naa dem. Han havde paa den Maade tørre Klæder, naar Regnen var forbi.

Folkedigtning

Børnerim og Tælleremser fra Vonsbæk Sogn.

Haa—aa øver old!
No ska Skoven fold.
Har I it se vor Faar æ Dav?
De fie var hvie, de fem var graa,
aa old saa haed de Klokker aa
saanær som lille Pæ Loddentaa;
han taft hans æ Gaar Avten sild,
da de kom hjem fra Gild.

Enneken, fenneken, traas,
skøtle, vøtle, vaas,
de haaeste, knaaeste, irrede, pirrede,
pof.

Enneken, fenneken, sik, sak,
bommeriknak,
æle, mæle, mis,
sue, due, dis,
æsten, gæsten, nordmand,
samt den paa,
midt den raa, pof.
B. C. Kylling, Haderslev.

Børnerim fra Bevtoftegnen.

Ri ri te Mærken
aa køf »Holger« et Lærken,
æ gammel Mand vil gjen ha jet,
men han ska bi te Paaske, te Pinse,
te æ Byg æ søj' (saaet), aa te æ Have

(Havre) e groj' (groet),
aa æ Skov den staae i Blomste.
ved *I. Dam*, Burkal.

Rim fra Branderup Sogn.

Snyd dæ, snatte,
to dæ, klatte,
skynd dæ, skorre,
ve do mæ te Borre?

Th.

Et Bindebrev fra Hjerpsted.

I Morgen, da jeg i Sengen laa,
begyndte jeg at drømme,
at det i Dag var Bindedag;
vi maa dog ej forglemme,
at gaa hen til vor Almanak
og udi denne kige,
og se, hvordan at Tiden gik,
og hvad vi maatte skrive;
og da vi fandt den Dag bestemt,
vi os begyndte at fryde.
Thi dette var vor Hovedsag
Marie at binde.

Vi binde dig ikke med Baand eller

Bast

eller med en Silketraad saa fast,
men blot med nogle visse Ord,
som du skal faa at høre:
Tre Ting vi dig adspørge her,
som du os maa besvare:
Du sige os nu frit og ligefrem,
Hvem Hjertet dit skal have
og gaa med dig i Brudeseng
og glæde dine Dage.

Naar du os det ej sige kan
oprigtig ud af Hjertet,
saa maa du tabe dette Spil
og dermed være bunden.

Vi ønske dig nu Fryd og Fred
i alle dine Dage,
dertil en Fæsteven saa blid,
som maa dig ret behage.
Hvad du til Løsning give vil,
det maa du selv bestemme,
men Kaffe, The og Dans og Spil,
vi haabe du vil give,
(da vil det lystigt blive);
en Puns dertil er ogsaa godt,
thi det gir Munterhed i Krop;
forresten hvem du byde vil,
det maa du selv bestemme.

Laurids Petersen, Hjerpsted.

Gammel Bryggevis.

Aa di haj Byg omtrent en Trav,
den task di aa i fjorten Dav.
Fall.
Per Lill gik ned te Skerrebæbæk
og hint de Gær i en 7 Skeps Sæk.
Fall.

Supplement til den gamle Brygge-
vise (Se »Sdj. Maanedsskrift« 5. Aarg.
S. 127) af Gdr. *Jac. Clausen*, Svejrup.

Laust Bager.

Laust Bager boede i Bevtoft, tæt
ved Kirkegaarden, og var eneste
Bager i vid Omkreds. Omkring 1830
digtede man følgende Vise om ham:

Hil være dig, Laust Bager!
Du est en Dannemand,
du bager danske Kager,
men dejgner dem kun i Vand.
Foruden er de pryded'
med Sukker og Kardemum,
forinden er de hule,
og der er aalle et Krum'.

Hans Mikkelsen fra Tirslund
ved *Fred. Rudbeck*, Flensborg.

Folketro.

Heksen.

I Møgeltønder boede en gammel Kone; man sagde, at hun kunde hekse. Der var mange, der var bange for hende. En gammel Mand fortalte, at om Morgenen tidlig, naar han gik til sit Arbejde, løb hun forbi ham i Skikkelse som en Hare. Han troede helt bestemt, det var hende. — Det var omkring 1890.

A., Møgeltønder.

Haren.

I Bjerndrup var der en Landmand, hvis Besætning var forhekset; Kreaturerne døde en tre Stykker om Ugen, indtil alle Køerne var døde. Da Manden en Dag kom ud i Stalden, saa han en Hare derinde. Han havde et Par Mursten staaende i det ene Hjørne af Stalden, og han greb en af dem og vilde kaste den efter Haren. Mens Haren smuttede ud af et aabentstaaende Vindue, stod Manden med Stenen i Haanden, som om den var klæbet fast til Haanden, og han kunde ikke kaste den. Først da Haren var ude af Mandens Rækkevidde, kunde han faa Stenen løs. Haren forsvandt i en Tjørnebusk tæt ved Huset; men da Manden undersøgte Busken, var Haren borte. — Alt tyder paa, at der har været én hensat i en Hare.

Nicolaus Boeck, Tønder.

En forhekset Ko.

I 1830erne havde vi her hos Johan Andresen i Ullerup en Ko, som var forhekset, og den Ko skulde der skaffes Raad for, om den kunde komme sig. Derfor henvendte man sig til en Smed ovre i Ringenæs, som var mere klog end andre. Kursmede kaldte man de Smede, der virkede som en Slags Dyr læger. Smeden kom her i Stalden og saa paa Koen, og Resultatet blev, at Koen skulde slaas ihjel, og naar den var død, vilde han se at forebygge videre Hekseri.

Johan Andresen og Forkarlen troede paa det Hekseri, men hans Kone og Sønnen Jens troede ikke. Hun var mere kristelig vakt, nærmest Pietist. Mellem de to Parter kom der Brydning, om Koen skulde død eller ikke, og Resultatet blev, at Karlen vilde nok slaa den ihjel, men hun forlangte, at han skulde stikke den. Det turde han ikke, af Frygt for at han skulde faa forhekset Blod paa Fingrene. Saa blev Sønnen og Karlen enige om at passe Koen hveranden Dag, og Koen blev slæbt ud i en kold Lade, og de dækkede Koen til og bandt om

Benene gamle Faareskind af en Fodpose. En Morgen, da Sønnen kom ud og skulde pleje Koen, var de Skind vendt med Haarene udad. Karlen, som havde passet den forud, paastod, at han havde bundet Skindene rigtig paa. Det var Bevis for, at den onde havde været der om Natten og vendt Skindene. Efter den Dag gik Sønnen ind paa at pleje Koen alene. Det blev imidlertid tidlig Foraar det Aar, og Sønnen tog Koen ved Hornene og slæbte den i nogle Engdrag, hvor der var nogle friske Græsspirer, og gik ned hver Time og trak den fremad ved Hornene, for at den kunde faa saa meget som muligt, og han dækkede den til om Natten. Efter en Tids Forløb kom Koen sig.

Koen blev græsset fed om Sommeren og blev slagtet til Husholdningsbrug, men da Slagteren skar den ned Dagen efter, og han skar Rygmusklerne igennem, saa skiltes Koen ad i to Dele, og det viste sig, der var Brud paa Ryghvirvelen. Dette Brud var ikke stærkt nok sammengroet til at kunne bære Dyret, naar Musklerne var overskaaret, og den ene Del af Koen faldt til Jorden. Manden, Johan Andresen, kom og saa det. Han blev gal i Hovedet og spændte Hesten for og kørte om til Smeden i Ringenæs og skældte ham ud og vilde have Pengene igen. Men Sønnen vilde have undersøgt, hvad Smeden havde lavet. Han havde mod Hekseriet gravet noget ned under Dørtrinnet til Stalden, det viste sig at være en Korktold, der var brændt i den ene Ende.

Johan Andresen, Ullerup (ved C. Ludvigsen, Aabenraa).

Træet gik ud.

En Gaardejer i Møgeltønder havde en Karl, som faldt af Vognen med et Læs Høj og blev dræbt. Der, hvor han faldt, stod der et gammelt Lindetræ, som snart derefter gik ud. Man fældede da Træet og plantede et nyt; men det nye Træ vilde ikke gro, og saadan har de prøvet flere Gange.

Christel Lekkat, Møgeltønder.

Lygtemanden ved Vinum.

Mellem Døstrup og Vinum ligger der en Mose. En Aften var et Par Mennesker paa Vej til Døstrup. Pludselig saa de et Lys, som bevægede sig frem og tilbage. De gik efter Lyset for at se, hvad der var paa Færde. Naar de mente at være ved Lyset, forsvandt det og dukkede op et andet Sted. Til sidst var de i Nærheden af det, og da de skyndte sig derhen, faldt de begge i et Mosehul og druknede.

Marie Gram, Højer.

Overtro.

1. En gammel Kone i Møgeltønder vender sin Pengepung, hver Gang vi har Nymaane, for saa har hun altid Penge.

2. Min Onkel fra Møgeltønder har Gigt, og han har to Kastanier i den ene Bukselomme, for at det skal hjælpe.

Christel Lekkat, Møgeltønder.

Brandtræet i Søvang.

For mange Aar siden kom en Dag en Mand ridende til Søvang og sagde, at han lige havde set de tre vestligste Gaarde i Forbrand, de skulde hellere skynde sig at faa Branden hensat. Dette skete saa i et Træ, som stod lige foran Storstuens Vinduer ved den nordligste af Gaardene. Efter en Del Aars Forløb blev Gaarden, som var gammel, nedbrudt og flyttet over paa den anden Side af Vejen. Haven blev pløjet, kun Brandtræet blev staaende i Toften; thi naar det blev fældet, vilde alle tre Gaarde brænde. Der har det nu staaet i mange Aar og kunde ses viden om, og altid blev det kaldt det store Træ i Søvang. For et Par Aar siden blev Toppen savet af, nu staar kun en Rest af Stammen tilbage.

Johan Demant, Søvang.

Forvarsler.

Forbrand.

For en Del Aar siden kom en Mand i Alslev en Aften ud til Huset for at se sig omkring. Han saa da, at en enlig liggende Gaard stod i lys Lue; han gav sig til at løbe alt det, han kunde, lige over Marken. Da han var kommet omtrent halvvejs, var Branden pludselig borte; han kunde saa vende og gaa hjem. — En Nat i 1920 brændte Gaarden.

Johan Demant, Søvang.

Forvarsel om Brand.

En Aften kom Manden fra Adelvad kørende. Da saa han en stor Ildebrand i Emmerske. Næste Morgen, da Mælkevognen kom, spurgte han, hvis Gaard der var brændt i Emmerske. Karlen svarede, at der ingen Brand havde været. Men et Par Dage senere brændte der en Gaard i Emmerske. Det var i 1932.

A., Møgeltønder.

Varsel om Hus.

Min Fars Fasters Mand, Hans Nørgaard i Kirkeby, en gammel ædruelig Mand, kom en Dag om Middagen kørende fra Ribe. Da han kom ned mod Roager, saa han et Hus rejst i Vesterbæk. Han talte, at Huset havde 13 Fag. Flere Aar efter blev der bygget et Hus af samme Størrelse paa samme Sted.

Nis Rahr, Roager.

Snedkerens Ligkister.

Hjemme paa Aftægtet, som vi kalder det, boede engang en Snedkermester Jeppe Sørensen, der lavede Ligkister. Men om Natten var der altid Uro i Værkstedet, saa at de ikke kunde sove. Saa bad hans Kone ham om at lade være med at lave Ligkister, og da han gjorde det, holdt Uroen op.

Nis Rahr, Roager.

Varsel om Krig.

Noget før 1860 hørte en gammel Mand fra Skærbæk, Broder Petersen, Musik og saa en Mængde Mennesker drage gennem Skærbæk. I 1864, da Østrigerne drog hjem, gik dette i Opfyldelse, idet deres Musikkorps spillede.

Nis Rahr, Roager.

Varsel om Jernbane.

1910 blev Haderslev Amtsbane ført gennem Roager. Lige i Nærheden ligger der en lille Gaard, der for Aar tilbage ejedes af en Mand ved Navn Kresten Skov. Han forudsagde flere Aar i Forvejen, at Banen vilde komme til at gaa der, hvor den nu gaar. Hans Heste løb endog engang løbsk for et Tog, der først kom flere Aar efter.

Nis Rahr, Roager.

Forvarsel om Død.

En sen Aften, da min Bedstefader sad alene og vævede og hele Familien var gaaet i Seng, hørte han pludselig, at nogen græd i Soveværelset. Han gik ind og spurgte, hvad der var i Vejen; men alle sov. En fjorten Dage senere kom der Brev fra Amerika, at deres ældste Datter var død. Da blev der Sorg og Graad, og saa sagde Bedstefader, at det var det, han havde hørt. — Det var i 1887.

A., Møgeltønder.

Forvarsel om Jernbane.

Manden fra Rosengaard kom en sen Aftenstund kørende fra Tønder til Møgeltønder. Da saa han en lang Række Lys komme skridende ovre paa Marken. Flere Aar senere blev Jernbanen anlagt. — Det var omkring 1890.

A., Møgeltønder.

Folkesagn fra forskellige Egne

Mordet i Avnbølsnej.

I Begyndelsen af 19. Aarhundrede forsvandt pludselig en Arbejdsmand, som boede ved Avnbølsnej. Mange Aar søgte man forgæves efter ham.

En Dag gik en gammel Kone og samlede Brænde i Skoven, hun havde sin lille Hund med. Lige med ét kom Hunden springende henimod Konen, den havde et menneskeligt Kranie i Munden. Den gamle Kone blev saa forskrækket, hun lod Brændsel og alt ligge og løb hjem. Sagen blev meldt til Myndighederne, og Hofraad Thomsen fra Graasten mødte med nogle Arbejdere i Skoven for at søge Resterne af Liget. Man fandt dem ogsaa snart i et Vandhul. Der var lagt Grene over Liget for at skjule det, og ved Hjælp af Pæle var det bleven holdt nede. Hofraaden havde ladet fire af disse Pæle tage op, da en af Arbejderne sagde ved sig selv: »Der maa dog være en Pæl endnu over ham«! Det hørte Hofraaden. Arbejderen blev straks arresteret. Han kom for Retten og fik sin Straf. Han havde just ikke med selve Mordet at gøre, men var dog medskyldig, da han havde været med til at skjule Liget i Skoven. —

Om Mordet fortælles følgende Historie: I Nærheden af Skoven blev der bygget et Hus. Til Tømmeret blev der stjaalet Egetræer i Avnbølsnej, de blev fæddet og kørt bort om Natten. Nævnte Arbejdsmand gjorde Fyrene opmærksomme paa, at de skulde tage sig i Agt, Tyveriet kunde blive opdaget og meldt. — Da Manden næste Morgen gik paa Arbejde og lige passerede Avnbølsnej, blev han skudt, og hans Lig blev saa skjult i Vandhullet. — Dette Vandhul findes endnu, og Fortællingen om dets Mysterium er bleven traditionel for Skovarbejderne.

Det er ikke saa længe siden, at en Skovarbejder var i Færd med at spalte et Træ lige ved Siden af det berygtede Vandhul. Han hørte pludselig en underlig Lyd inde i Træstammen og blev grebet af Angst, saa han faldt til Jorden. Den gamle tænkte paa den uhyggelige Vand-

pyt, men da han kom lidt til sig selv igen, fattede han Mod og vilde have Sagen nærmere undersøgt.

I samme Øjeblik fløj der en stor Ugle ud af den hule Træstamme.

(Meddelt af P. Festersen, Avnbøl), ved J. Raben, Sønderborg.

Gaarden Brink.

Sagnet fortæller, at hele Ballum og Skærbæk Enge i gammel Tid har været Hav. Stranden ved Ballum hed Østerstrand. Der laa der engang en Røverborg, som hed Brink. Manden, der nu ejer Marken, hvor Borgen laa, har fundet Rester af Kælderens i Jorden.

Af en Stil paa Rends Efterskole.

Aaret 1837

indfaldt med haard Vinter med stærk Frost og Sne, samt Afveksling med Regn og Storm, som bestandig vedholdt. Paaskemorgen var Søndenvind. Dette Aar var særdeles stor Mangel paa Foder til Kreaturerne, der dreves til Marken somme Steder i Februar. Man bjergede megen Toplyng. Nogle brækkede Taget af Husene og gav Kvæget, da der ikke var Foder at faa. 1 Lispund Hø kostede i Marts 4—5 Sk. Vinteren holdt ved. Den 10. og 11. April var saa stærk Frost, Sne og Fog, som nogen Sinde havde været denne Vinter og vedvarede til 14. April, da Tøvejr begyndte. Den 17. April kunde der pløjes paa høj Bund, hvilket ikke har kunnet ske i de sidste 4 Uger. Nu betales 1 Lispund Hø med 6 Sk. Cour. Derpaa godt Vejr og Torden. Den 26. April kom Bierne med Dræt. Hele Maj var Kulde og Regn, saa der ikke kom Græs før sidst i Maaneden. Rugen var bagelig. Den første Rugvippe, man kunde se at gennemskride, var kun 12 Dage før Midsommer. 14 Dage før og 10 Dage efter Midsommer var der Varme og til sidst stærk Blæst og haard Tørke, siden Blandingsvejr med stærk Blæst og Tørke, saa Sommerkornet var i stor Knibe. Høsten og Avlingen blev dog nogenledes. Ved Allehelgens var Torden og uroligt Vejr, siden Afveksling med ustadigt Vejr, ingen betydelig Vinter før Jul.

Den 28. September holdtes 300 Aars Jubilæum for Præstefamilien og Bispevisitats i Døstrup Kirke. — Den 4. Maj, Himmelfart, mine Forældre hentet hid ved 2 Vogne.

Af Jens Lauritzens Bog om mærkelige Ting.

KAMPMANN & HERSKIND ^{A/S}

Vestergade 2 - København

Kul og Cokes Import

TELEFON

2628

Den Nordslesvigske Folkebank

Aktieselskab - Aabenraa - oprettet 1872

Aktiekapital Kr. 1.000.000,—
Reserver ca. Kr. 500.000,—

BUDTZ MÜLLER & Co.

KUNSTHANDEL
KGL. HOF LEVERANDØR

BREDGADE 23 — TELEFON CENTRAL 1797

LYSEKRONER = RADIO

KEMP & LAURITZEN

VESTER VOLDGADE 9 - C.936

Det kgl. oktr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10
København K.
Telf. Cent. 447

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
HADERSLEV

Folkebanken
for Als og Sundeved A/S

Kontortid: 9—1, 3—5
SØNDERBORG

Støt de
sønderjydske
Indsamlinger

Snoghøj Gymnastik-
højskole
Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Ja - men

Jrmas

Kaffe

smager bedst

Frakobrændt
paa egne moderne Slænderrier
Carl Schepel, København, Eretsk. 1906.
Egen Import.

Dansk Andels Ægexport

Vestervoldgade 7 & 9

Telf. 2126 - 11126 - København

Forlang altid
NYLAGTE **ÆG**

stemplet med D. A. Æ.-Mærke.

Alfred Benzon

København

C. 194

Halmtorvet 29.

DEN KONGELIGE PORCELAINSFABRIK
& FAJANCEFABRIKEN ALUMINIA A/S

Brugsgenstande-Kunst-Servicer

Porcelain & Fajance

AMAGERTORV 6.

KØBENHAVN K.

Dansk Spare-Selskab
(Spare-Uret)

Bedste Form for Opsparing og Forsikring. Forlang Tilbud hos de lokale Repræsentanter eller paa Hovedkontoret

Nørre Vold 3, København K.

Telf. 9380—10263—10264.

Husmandsbrandkassen for Danmark

Ca. 140.000 Medl. 1050 Mill. Kr. Forsikringssum. Reserver ca. 1,7 Mill. Kr

Moderat Præmie. Hurtig Afregning. Kulant Behandling

Nærmere Oplysninger faas ved Henvendelse til Distriktsforstanderne, Sognetillidsmændene eller Hovedkontoret:

Nørrevoldgade 16, København K., Telf. 383-14078

Askov Sløjdscole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsalderen.

Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.

Skema og Skoleplan sendes frit.

Kristine og Anders Nielsen

Hugo Dorph
Taastrup

Telefoner: 2 - 77 & 333

Drengekonfektionsfabrik

Axelsen & Thomsen

Aktieselskab.

Slotsgade 10—12. Telef. 1565.

Slagelse.

Hareskov Kuranstalt

pr. Bagsværd St. ved København. Tlf Bagsværd 348
Kurlæge Axel Hansen.

Varme og medic. Bade, Massage og elektrisk Behandling (Lysbehandling a. m. Finsen). Diæt, Stofskiftesygd., kron. Mave- og Tarmlid., Gigt, Hjertesygdomme, Nervelid. etc. (ikke Sindsygdom eller Tuberkulose). Rekonvalescens. Pris for Pension (Vær. og Kost, Lys og Varmer) inkl. Kurafgift fra Kr. 10,00 pr. Døgn.

Prospektus sendes paa Forlangende.

Bemærk: Ikke Hareskov St., men Bagsværd St.